

potențială de la un unchi – caz tipic – pe care „ferește, Doamne!” l-ar putea lovi damblaua „că prea s-a îngrășat de nu i se mai vede gîtul”. În locul nobleței riscului, cinismul unor așteptări în fapt ipocrite, afita vreme cît adevăratul înțeles al lui „ferește, Doamne!” este „dă, Doamne!”

*

Pe de altă parte, o analiză autentic economic este prilejuită de discuția pe care o reproduc mai jos dintre Mara și maistorul Bocioacă. Acesta o întrebă despre o investiție:

“ - Dar cu pădurea cum stai?”

Alături de alte întrebări asemenea ni se spune că “Nici asta nu era întrebare la care Mara putea să răspundă deslușit.” Aici este evidentă dilema care se naște din mai nimicul aparent al întrebării și al răspunsului care se naște din aceasta. Așadar maistorul întrebă și Mară îi dă un (alt) răspuns nedeslușit. Discuția se traduce în termenii economiei de piață prin sintagma transparenței în afaceri.

“Dacă în lumea contemporană transparența în politică, administrație și afaceri publice este obligatorie. În statele democratice, transparența este considerată o cerință ce trebuie satisfăcută de orice autoritate sau instituție publică. Conform Oxford Dictionary of Economics, transparența în politicile publice presupune «a se cunoaște cu claritate cine ia decizii, ce decizii sunt luate, cine are de câștigat de pe urma lor și cine plătește costurile implicate.» Transparența este văzută drept o cerință elementară a democrației, un instrument prin care alegătorii intervin în procesul de guvernare și supraveghează acțiunile autorității, o modalitate de prevenire a corupției sau abuzurilor” [Dana Oancea, Bogdan Diaconu, *Transparența și avatarurile ei: Despre nevăzutele chipuri ale transparenței în afaceri*].

Dilema se naște din nevoia de protecție a intereselor economice ale unei firme. Disocierea s-a făcut între ceea ce ar fi să fie interesele private și responsabilitățile sociale ale oricărui actor economic, mai ales în vremurile noastre în care există amenințări serioase ale planetei din cauza, spre exemplu, a poluării care se naște din procese de producție anarhice și indiferente la mediul înconjurător. În articolul antecitat se spune limpede acest fapt:

“în ce privește guvernarea, administrația publică în general, condițiile transparenței sunt general acceptate, necontroversate: luarea de decizii conform unor reguli prestabilite și cunoscute, accesul la informații privind guvernarea. În schimb, în privința mediului privat de afaceri, cerința transparenței este oarecum recentă iar problemele fundamentale încă foarte controversate.”

Maistorul Bocioacă insistă, vrea să știe dedesubturi ale afacerii. Mara nu se lasă descusută din precauții investiționale:

“- Cam greu, grăi dânsa. Biată de femeie ce sunt, m-am apucat de prea mare treabă.”

În final ies la iveală unele adevăruri economice pe care femeia le spune ca să respingă ideea unui posibil parteneriat în afaceri cu bătrînul Națl. De altfel argumentele ei financiar-contabile sînt greu de tăgăduit:

“- Sunteți, așa se zice, în tovărășie cu măcelarul, urmă Bocioacă, apăsând vorbele.

- Ferit-a Dumnezeu! răspuse Mara. Fiindcă nu prea aveam bani ca să intru într-o neșătorie atât de mare, m-am împrumutat de la el cu zece la sută pe trei luni de zile. S-a supărat d-lui acum că am plătit rata fără ca să mă mai împrumut; ar fi voit ca eu să alerg, eu să port paguba, dacă lucrurile nu ies bine, iar la câștig să fie și el părtaș cu mine.”

Față de Ilie, personajul lui Ion Ghica, care așteaptă să dea peste el norocul răsărit din damblaua unchiului, aici e cu totul altă lume, alte motivații și alte calcule. Într-o parte ne aflăm în ficțional și ipotetic, dincoace în plină actualitate, într-un work in progress cum se spune. Mara ia credit, plătește rată cu dobîndă și reușește să achite ceea ce i-a împrumutat bătrînul Națl pe post de bancă de investiții.

Bibliografie

[Ghica, II] Ghica, Ion, *Opere II*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii, glosar, bibliografie de Ion Roman, seria Scriitori români, Editura Minerva, București, 1970.

[SLAVICI, *Nuvele. Mara*, 305] : SLAVICI, Ioan. *Nuvele. Mara*. București: Editura Fundației Culturale, 2001.

[Dana Oancea, Bogdan Diaconu, *Transparența și avatarurile ei: Despre nevăzutele chipuri ale transparenței în afaceri*],

<http://www.csr-romania.ro/resurse-csr/analize-si-articole/transparența-si-avatarurile-ei-despre-nevăzutele-chipuri-ale-transparenței-in-afaceri.html>

VALORI STILISTICE ALE NEOLOGISMULUI ÎN ROMANUL „MARA” DE IOAN SLAVICI

STYLISTIC VALUES OF NEOLOGISMS IN THE NOVEL „MARA” BY IOAN SLAVICI

Laura ORBAN

Grupul Școlar “Iuliu Maniu”, Arad

Abstract

A scholarly writer, with good knowledge of ancient philosophy and literature, of the Renaissance period, of modern philosophy- especially German- Ioan Slavici was also interested in the philosophy and culture of the Orient, in the French Enlightenment and moralists. All this knowledge will be reflected in the vocabulary he chose to use in his literary work. The presence of neologisms in I.Slavici's work has not been debated enough by literary critics and linguists. In the two hundred and forty pages of the novel looked after by D. Vatamaniuc, only fifteen neologisms have been identified. At a first glance, they seem to be insignificantly few, nevertheless the paper attempts to show the values these terms had in the language of a writer whose main tendency was mainly to use lexis of folk origin.

Key words: *neologism, style, scholarly language, authenticity*

Cuvinte-cheie: *neologism, stil, limbaj cult, anticalofilism, autenticitate*

Neologismele au suscitat interesul cercetătorilor dintotdeauna. Fiind o problemă de eternă actualitate, subiectul neologismelor pare a fi inepuizabil. S-a pus adesea întrebarea dacă scriitorul este sau nu prizonier al propriei sale limbi. Dacă în limba maternă scriitorul pare a fi stăpân deplin, se repetă același lucru într-o altă limbă? De ce e nevoie să recurgem la limbi străine pentru a exprima realități specifice spațiului nostru? Scriitorul utilizează limba în procesul său creativ, dar aceasta ajunge să îl domine, să îl stăpânească, să îl plaseze într-un spațiu, să îi determine structura intimă. Orice scriitor dorește să își depășească condiția, de aceea lucrează asupra limbajului, căci doar acesta îi poate asigura nemurirea. Procesul trecerii într-o nouă limbă schimbă fundamental datele problemei. Poate că din această cauză scriitorii venerază limba, care devine însăși memoria unei națiuni. Scriitorul a fost întotdeauna nemulțumit de puținătatea cuvintelor pe care le poate utiliza la un moment dat și, în nevoia sa avidă de exprimare cât mai concretă a unor imagini

artistice, el folosește materialul lingvistic de care dispune, indiferent de natura lui. Ideea e resimțită chiar de I. Budai-Deleanu și își păstrează actualitatea, G. I. Tohăneanu redactând chiar o lucrare despre *Neajungerea limbii* din opera poetului. Lupta scriitorului cu limitele limbajului este permanentă, putând fi regăsită în istoria literaturii, în toate curentele și orientările culturale. Înfruntarea este una cu limitele unui grad de civilizație. În acest sens, putem vorbi despre limbi privilegiate și despre limbi dezavantajate. Privilegiul nu se rezumă numai la nivelul asimilării unor termeni dintr-o anumită limbă, ci și la prioritatea pe care scriitorul o acordă unei anumite limbi sau culturi [1-12].

Conform definiției din ultimul DEX (1996) prin neologism se înțelege un “cuvânt împrumutat de curând din altă limbă sau creat recent într-o limbă prin mijloace proprii”. Din însăși definiția termenului, se pot desprinde cele două aspecte esențiale ale problemei neologismului: existența unor neologisme “primare” și a unor derivate “neologice”, adică relativ noi. Cercetarea lingvistică românească a fost și este preocupată de acest aspect foarte important al limbii române, al studierii neologismului. În acest sens, s-au scris foarte multe lucrări, unele devenite puncte de referință, care analizează neologismele, cu precădere cele latino-romanice, din diverse puncte de vedere. Având o mare însemnătate în evoluția limbii române literare, observându-se complexitatea factorilor care trebuie avuți în vedere, celor lingvistici adăugându-li-se cei extralingvistici, de o mare importanță în investigație, toate aceste studii evidențiază și mulțimea dificultăților pe care le întâmpină cercetătorul. Este numai o aparență faptul că ar fi ușor și la îndemână să se stabilească, repede și fără dubii, originea sau etimologia exactă a unui cuvânt.

În acest context, sunt de presupus și dificultățile, cu atât mai mari, pe care trebuie să le învingă autorii dicționarului: etimologia trebuie consemnată aici pur și simplu, fără posibilitatea de a adăuga comentarii sau argumente. Autorul dicționarului etimologic are, desigur, în vedere, atunci când înregistrează etimologia unui cuvânt, forma acestuia, sensurile lui, corelațiile complexe ale formei și sensului cuvântului originar, explicațiile propuse până în momentul redactării dicționarului. El trebuie deseori să opteze între mai multe soluții, fără a avea posibilitatea să-și argumenteze decizia în cadrul dicționarului. Pe de altă parte, dicționarul presupune - de regulă - o muncă lexicografică colectivă, unde se vor avea în vedere cele mai recente și avizate descoperiri din domeniul investigat, cercetătorul trebuind să reflecte, totuși, un consens sau, cel puțin, cea mai plauzibilă și argumentată formă originară a cuvântului românesc, propusă de un specialist sau altul.

Ioan Slavici ocupă un loc aparte în istoria limbii literare a secolului al XIX-lea. Scriitorul ardelean se va strădui să mențină expresia autentic populară de sursă transilvăneană. Într-o perioadă în care se remarcă valori precum Eminescu, Caragiale sau Maiorescu, Ioan Slavici este o prezență inedită. Are o remarcabilă experiență de viață culturală și politică, firea sa fiind una temperată. Orientarea sa către direcția ”poporană” a literaturii va fi reliefată și de lucrările sale literare. În cunoscuta lucrare „Istoria limbii române literare”, Ștefan Munteanu și Vasile Țăra precizează: “Dacă se pot reproșa, în general, stângăciile, pe alocuri, și o anumită uscăciune în exprimare, în schimb nu i se pot contesta stăpânirea desăvârșită a materialului verbal în creația narativă și adecvarea lui perfectă la analiza psihologică într-o capodoperă cum este “Moara cu noroc”. Se poate vorbi despre o orientare a scriitorului către clasicism. Încă din vremea studiilor la Universitatea din Viena (1869 – 1874) a luat contact cu estetica, filosofia și literatura, dar se poate presupune că există posibilitatea unor lecturi din literatura clasicismului european încă din anii petrecuți ca elev la Arad și Timișoara. Mediul universitar vienez și personalitatea eminesciană au jucat un rol important în orientarea spirituală a ardeleanului dornic de cunoaștere. Lecturile din Hegel, Schelling, Platon, Aristotel, Confucius etc. îi dezvoltă orizontul spiritual, lucru care se va reflecta ulterior în scrierile sale. Nu trebuie neglijat a fi amintit faptul că, ulterior, în cadrul Junimii și în paginile *Convorbirilor literare* se menținea un anumit cult pentru clasicism. Ioan Slavici își va exprima chiar nemulțumirea pentru felul în care redactau unii dintre contemporani, arătându-și preferința pentru simplitatea clasicilor traduși în paginile *Convorbirilor literare*. El va adresa lui Negruzzi o întrebare care reflectă opțiunea sa către clasicism: ”Oare pentru ce astăzi oamenii nu